

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์

ศักยภาพและข้อจำกัดของกลุ่มผู้ใช้น้ำในการจัดการ
ทรัพยากรน้ำ: กรณีศึกษากลุ่มน้ำแม่สอย บ้านวังน้ำหยาด
ตำบลแม่สอย อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

ผู้เขียน

นายธนกร เนตรน้อยสกุล

ปริญญา

วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต

(การใช้ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

อาจารย์ ดร.สิทธิณัฐ ประพุทธนิตินสาร

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัย มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงของปริมาณน้ำต้นทุน ศักยภาพข้อจำกัดของลำน้ำธรรมชาติระบบชลประทาน และปริมาณความต้องการใช้น้ำที่ส่งผลให้เกิดปัญหาและข้อขัดแย้งทางด้านทรัพยากรน้ำในกลุ่มน้ำแม่สอย (2) เพื่อศึกษาวิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการแก้ปัญหาและข้อขัดแย้งทางด้านทรัพยากรน้ำของกลุ่มผู้ใช้น้ำภายในชุมชนและภายนอกชุมชน (3) เพื่อศึกษาผลจากการแก้ไขปัญหาทางด้านทรัพยากรน้ำของกลุ่มผู้ใช้น้ำที่มีส่วนเข้าไปช่วยลดหรือเพิ่มปัญหาและข้อขัดแย้งในกลุ่มน้ำ โดยใช้แนวคิด 3 แนวคิดผสมกันคือ แนวคิดการจัดการน้ำเชิงระบบ การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และความสัมพันธ์เชิงอำนาจ

วิธีการศึกษาเป็นการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยการเก็บแบบสอบถามครัวเรือนจำนวน 100 ตัวอย่างในกลุ่มน้ำและทำการสัมภาษณ์เชิงลึกจำนวน 50 ตัวอย่าง การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม การประชุมกลุ่มย่อย นำไปวิเคราะห์เชื่อมโยงกับข้อมูลทุติยภูมิ ข้อมูลสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ เอกสารขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่สอย การสัมภาษณ์เชิงลึก และการจัดเวทีชุมชน

การศึกษาพบว่า จากพัฒนาการเชิงพื้นที่กลุ่มน้ำแม่สอยในปัจจุบัน มี การใช้ที่ดินที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต ไปสู่การผลิตที่เข้มข้นทั้งตอนบน ตอนกลาง และตอนท้าย ของกลุ่มน้ำเพื่อการผลิตเพิ่มมากขึ้น ทำให้มีการบุกรุกเบิกที่ทำกินเพิ่มขึ้น มีการผลิตเชิงพาณิชย์ ทั้งหมดนี้เป็นผลพวงมาจากนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐ ประกอบกับการเข้ามาของกลุ่มทุนที่ทำให้เกิดการแย่งที่ดินและน้ำ ด้วยเหตุต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาจึงทำให้ พื้นที่ป่าลดลง และมีการใช้ทรัพยากรดิน และน้ำเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้เกิดปัญหาการแคลนน้ำเพื่อการเกษตรในฤดูแล้ง ปัญหาน้ำหลากในฤดูฝน และปัญหาคุณภาพน้ำ

สำหรับในเรื่องของการจัดการน้ำ กลุ่มผู้ใช้น้ำมีศักยภาพน้อยลง ขณะที่ อบต.สถาปนาตามแนวทางการกระจายอำนาจ มีบทบาทหน้าที่และงบประมาณที่เป็นทางการกลับไม่สามารถสนองตอบต่อปัญหาเรื่องน้ำได้เพราะ ความสัมพันธ์ที่เป็นทางการ รัฐ ภูมิภาค องค์กรส่วนท้องถิ่นที่เข้ามาดำเนินการในการแก้ไขปัญหาทรัพยากรน้ำในตำบลยังอยู่ในระดับที่ต่ำ ต้องพึ่งพาแหล่งงบประมาณจากภายนอกสูง และไม่มีแนวทางการจัดการแบบองค์รวม จากขีดความสามารถในการจัดการเงินงบประมาณที่ใช้เพื่อแก้ไขปัญหาหรือพัฒนา

เมื่อพิจารณาจากความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการ พบว่าปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายฝ่าย ที่ผ่านมาเป็นปฏิบัติการ การขับเคลื่อนทางอำนาจเพื่อต่อรองและจัดการกับปัญหาของแต่ละฝ่ายเพื่อสร้างความชอบธรรมผ่านการปฏิสัมพันธ์กับแหล่งอำนาจต่าง ๆ อย่างไม่เป็นทางการอย่างหลากหลาย เพื่อเพิ่มอำนาจการต่อรองให้กับตนเองและลดอำนาจของอีกฝ่ายหนึ่งในขณะเดียวกันกลุ่มผู้เสียเปรียบจากปฏิบัติการก็มีปฏิสัมพันธ์กับแหล่งอำนาจใหม่เพื่อได้กลับและเพื่อสร้างความชอบธรรมใหม่ในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

จึงมีข้อเสนอแนะว่า (1) ในทางทฤษฎีควรให้ความสำคัญกับมูลเหตุของข้อขัดแย้งได้แก่การเปลี่ยนแปลงระบบเก็บกักและระบายน้ำโดยเฉพาะในช่วงฤดูร้อนควบคู่กับความต้องการน้ำเพิ่มขึ้น จึงจำเป็นต้องศึกษาถึงพลวัตของผู้มีส่วนได้เสียแบบไม่เป็นทางการ ใช้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ เพราะจะนำไปสู่ความเข้าใจที่แท้จริงที่กลุ่มผู้ใช้น้ำจะเป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพต่อปัญหาที่สำคัญของพื้นที่หรือไม่ และ (2) ในทางนโยบาย ถ้าจะให้สังคมมีความคาดหวังต่อกลุ่มผู้ใช้น้ำจะต้องให้เกิดการกระจายอำนาจอย่างแท้จริง และที่สำคัญที่สุดในความเป็นจริงจะไม่สามารถหลีกเลี่ยงความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมได้ จึงต้องให้ชุมชนผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงต่อทรัพยากรน้ำรวมพลังผ่านเวทีต่อรอง และผลักดันแผนที่เป็นการจัดการน้ำแบบองค์รวมมากขึ้น

Thesis Title	Protential and Limitations of Water User Groups in Water Resource Management: A Case Study of Mae Soi Sub-watershed, Wang Nam Yat Village, Mae Soi Sub-district, Chom Thong District, Chiang Mai Province
Author	Mr. Thanakorn Nethnoisakul
Degree	Master of Science (Sustainable Land Use and Natural Resource Management)
Thesis Advisor	Lecturer Dr. Sidthinat Prabudhanitisarn

ABSTRACT

The objectives of this study are 1) to study land use changes affecting water resource usage which led to water conflict of community in Thapladuk Tambol Administrative Organization. 2) to study the potentials and limitations of various management mechanisms in solving conflicts over water resources utilization and 3) to analyze the results of conflict resolutions form stakeholders. The approach of this study is the potentials and limitations of Thapladuk Tambol Administrative Organization regarding water resources management is not depends on the relation between the organization, the government and government authorities but the informal relation of unequal power person.

The methodology of this study are both quantity and quality concepts included the 171 questionnaires of focused group and 70 interviewees. The participate observation, small meeting and the interviewing are analyzed with the geographic information systems and documents of Thapladuk Tambol Administrative Organization regarding water resources management. Those documents have been presented to the community and are approved for the accuracy by the community before the paper work.

The results of this study are, in terms of the land evolution, the pattern of land use in Thapladuk Tambol Administrative Organization now has changed. Land use has been for more intensive production and more land and natural resources are now used for commercial purposes. Also, people have extended the farming land due to the increase of population and the investments in the area. According to the impacts of the changes, the forest areas were reduced,

soil and water resources were used which led to the water shortage in dry season, over rainfall in rain season and also the water quality.

The formal relation between the governments, the region and local organization which has been participated in order to solve the problem of water resources is low. They need to rely on the budget from outside community. Because of the financial management for the development of Thapladuk Tambol Administrative Organization is not efficiency include interact between different groups of stake holders. The power movement of the organization in order to solve the problems needs to create the righteousness in both informal and formal way. Furthermore, the community will have more connection with a new power organization regarding to retort and create their new righteousness for sustainable usage of water resources.

Furthermore, the government and organization which has the concerning Thapladuk Tambol Administrative Organization should adjust the mechanic of the legal and policy which support the people can participate the project implementations has more reality: participate with the plans the rules of budget of this organization that must pass the agreement of community and then let it to sub-district administrative organization senate consideration etc.

With the redundant working of Thapladuk Tambol Administrative Organization that lose the budget it should has the integrated working for no having the redundant working and lose the budget, thus they should provide training for the officers in order to have the knowledge and skills on the natural resources together with focusing on water resources and has the important information for implementation in the necessary projects which can give the benefit to the people.